

The Role of Government Institutions in Preventing Domestic Child Abuse; A Comparative Study of Iranian and English Law

Fardin Shaghghi^{1✉}

1. 1. Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Email: fa.shagagi@mail.sbu.ac.ir

 0009-0008-4450-5592

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received 26 May 2025

Received in revised form 01

September 2025

Accepted 23 September 2025

Available online 04 October 2025

Keywords:

child,
child and adolescent protection
law,
child abuse,
child abuse prevention,
domestic violence against
children.

ABSTRACT

Objective: This study aimed to analyze the pathology of Iranian laws regarding domestic child abuse and to examine the role of government institutions in preventing this phenomenon in the legal systems of Iran and England.

Method: The present study was conducted using a documentary-analytical method and a comparative approach. In the first stage, the basic concepts of child abuse, its examples and types, as well as the position of children at risk of victimization in the two legal systems of Iran and the England were extracted. Then, the laws, regulations, and government institutions responsible for the prevention and protection of children in the two countries, including the judiciary, the Welfare Organization, the police force, and the national media in Iran and their corresponding institutions in the England such as family courts, the Domestic Abuse Commissioner, the police, and the public media, were analyzed comparatively. Information was collected through a review of domestic laws, including the Iranian Child and Adolescent Protection Act (2020), the Domestic Abuse Act (2021) in England, the Children and Adolescents Act (1933), and the Communications Act (2003), and domestic and international research sources. The final analysis focused on comparing institutional structures, executive guarantees, and the effectiveness of the prevention system in the two countries.

Results: The findings showed that despite the adoption of numerous protective laws in Iran, there are obstacles to the full realization of preventive goals due to weak supervision, lack of independent specialized institutions, and implementation challenges. In contrast, England, with its comprehensive protection system, including advanced laws, independent supervisory institutions, and efficient reporting mechanisms, has been more successful in preventing child abuse.

Conclusions: The results of the study indicate that for the effective realization of preventive goals in Iran, it is necessary to strengthen supervision, establish independent specialized institutions, and improve coordination among executive organizations.

Cite this article : Shaghghi, F. (2025). The Role of Government Institutions in Preventing Domestic Child Abuse; A Comparative Study of Iranian and English Law. *The Islamic Journal of Women and the Family*, 13 (3), 69 - 90. <https://doi.org/10.22034/ijwf.2025.20795.2412>

© The Author(s).retain the copyright and full publishing rights **Publisher:** Al-Mustafa International University.

DOI: <https://doi.org/10.22034/ijwf.2025.20795.2412>

Introduction

Childhood is the most sensitive and fundamental stage of human life, in which physical, mental and social health is formed and the foundation of an individual's personality is laid. Domestic child abuse is one of the serious challenges of human societies, which has destructive effects on the individual and social development of children and is considered a threat to public health and has widespread psychological, social and criminal consequences. The international community has sought to confront this phenomenon by developing international documents such as the Convention on the Rights of the Child, and governments through domestic legal systems. Since the family is the most fundamental platform for social education, political and legal systems have a duty to prevent the occurrence of child abuse through government institutions and effective policy-making. Preventing child abuse is not only a criminal response, but also includes a combination of legal, social, cultural, educational and psychological interventions. The role of government institutions in this regard is very prominent due to their ability to use legal powers and executive capacities. Iran has tried to strengthen its support mechanisms by enacting the Child and Adolescent Protection Act, but it still faces numerous challenges in the implementation and monitoring stages. In contrast, England has presented an advanced model of preventive criminal policy towards children by enacting the Domestic Abuse Act (2021) and utilizing specialized institutions such as the Domestic Abuse Commissioner. The existence of independent supervisory institutions and a focus on multi-layered preventive measures have made England a successful model. Studies such as Sabouripour and Haghbin (2023) have considered the prevention of child abuse to require comprehensive support from the government and the private sector. Nobahari (2020) also analyzed the role of parents in training and preventing harmful behaviors and emphasizes that effective implementation of the law requires training and inter-institutional coordination (Taghizadeh Zanoughi, 2020). In the study by Taj Amir et al. (2021), the role of various institutions in preventing child victimization was also examined and the importance of social services, police, and judicial services was emphasized. In addition, internationally, Harwin and Barlow (2022) and Blackburn and Grassa (2020) have pointed out the role of courts and non-criminal means in protecting children in England.

The present study aimed to investigate the role of government institutions in preventing domestic child abuse and to conduct a comparative analysis of the support systems in Iran and England. The main purpose of this research is to assess the effectiveness of Iranian government institutions (judiciary, the Welfare Organization, law enforcement, and national media) in preventing child abuse and to compare it with corresponding institutions in England in order to identify the strengths and weaknesses of each system and provide suggestions for improving the situation in Iran.

Method

The present research is of a fundamental-applied type, conducted using an analytical-documentary method. Data collection was carried out through the study of laws, regulations, official documents, and domestic and foreign scientific sources, and data analysis was conducted with a comparative approach between the legal systems of Iran and England. In the first step, the theoretical and legal concepts of child abuse, children at risk, and types of domestic abuse in the two countries of Iran and England were examined. Then, the position of the main institutions responsible for the prevention and protection of children in the legal and executive structure of the two countries was analyzed. The main sources of the research included the Iranian Child and Adolescent Protection Act (2020), the Executive Regulations of Article 6 of the same law, the Law on the Structure of the Comprehensive Welfare and Social Security System of Iran (2004), and the Statute of the Iranian Broadcasting Corporation (1983) in Iran, as well as the Domestic Abuse Act (2021), the Children and Adolescents Act (1933), the Communications Act (2003), and the Sexual Offences Act (2003) in England. The comparative analysis was conducted based on three key indicators: the scope and quality of the legal powers of the support institutions; guaranteeing implementation and monitoring the performance of institutions; and the level of coordination between different institutions in the prevention process.

Results

The results of the study show that although Iran has taken important steps to systematize child protection by enacting the Child and Adolescent Protection Act, the effective implementation of this law faces structural, institutional, and cultural obstacles. Weakness in monitoring and enforcement, fragmentation of duties among institutions, and the lack of a single coordinating authority are among the most important challenges. In the Iranian judiciary, the establishment of a Child and Adolescent Protection Office at the provincial level is one of the important innovations of the 2020 law, but the lack of an independent structure in all counties and its dependence on the decisions of senior judicial officials have led to judicial protection being more reactive than preventive. In contrast, English courts have provided immediate and active intervention in the prevention of child abuse by using tools such as domestic abuse protection orders, restraining orders, residence protection orders, and even sex offenders' residence disclosure orders. These orders are issued without the need to initiate criminal prosecution and are solely for the purpose of prevention and protection of the child, and in case of violation, they have heavy enforcement guarantees.

The Iranian Welfare Organization has extensive duties to identify, support, care for and empower children at risk. However, limited authority, lack of specialist staff, dependence on judicial authorizations and weak supervision of care centers are serious challenges for this institution. In England, an institution called the Domestic Abuse Commissioner, with complete independence from the executive branch, is responsible for monitoring, evaluating and holding

institutions accountable. With access to national data and close cooperation with local authorities, this institution submits periodic reports to the government and can propose binding corrective action in the event of institutional failure. Such a position does not exist in Iran and weakens the enforcement guarantee of protective activities. In the field of police and prevention, steps have been taken in Iran to establish a special police force for children and adolescents, but the activities of this police force are mainly focused on identifying and referring children at risk to support institutions and do not benefit from preventive powers such as issuing warnings or restraining orders. In contrast, in England, the police can issue a «domestic abuse protection notice», which is immediately enforced and prohibits the perpetrator from being present at the scene or contacting the victim. This action, while providing the victim with a chance to calm down, also facilitates the possibility of rapid court intervention.

In the media sector, the Iranian Broadcasting Corporation is required by law to educate the public and produce awareness-raising programs in the field of children's rights. However, the lack of a monitoring mechanism and legal obligation has meant that the role of the media in prevention is more of a recommendation. In England, the Communications Act (2003) explicitly requires the media to observe ethical principles, social education, and combating domestic violence, and a regulatory body oversees its implementation. As a result, the media in the English legal system is considered part of the national prevention system, not just a cultural tool. From a structural and conceptual perspective, the Iranian Child and Adolescent Protection Act focuses more on the physical and direct behavior of parents in defining child abuse and does not explicitly include things like psychological, economic or controlling abuse. While the English Domestic Abuse Act has a broader definition and even considers children who witness violence as victims. This difference reflects Iran's more limited approach to identifying instances of abuse.

Overall, the findings indicate that in Iran the prevention system is still reactive, centralized and state-oriented; while in England the prevention system is multi-level, participatory and proactive. In Iran, the prevention process is mostly carried out through intervention after the abuse has occurred (child leaving home, referral to the Welfare Organization), but in England the main focus is on preventing repetition and the first occurrence of abuse.

Conclusions

The results of this study showed that the Iranian legal system needs structural and conceptual reforms to effectively prevent domestic child abuse. First, the legal definition of child abuse should be expanded to include psychological, economic, and control types. Second, the establishment of an independent institution similar to the «Domestic Abuse Commissioner» is essential to monitor the performance of institutions and coordinate interdepartmental efforts. Third, the scope of judges' authority in issuing non-criminal support orders should be increased so that judicial support can be transformed from a reactive to a proactive and deterrent approach.

Fourth, the Welfare Organization needs institutional restructuring with a focus on monitoring, training of workers, and social empowerment of families. Also, the police should have more preventive powers and their officers should receive specialized training in the field of child abuse. Finally, the public media, with legal supervision and specific legal requirements, should play a more active role in the process of raising awareness and changing social attitudes.

This study concludes that the English model, with its emphasis on independent monitoring, multi-level reporting, and interaction between government and civil society institutions, can be a suitable model for reforming Iran's criminal policy in the field of child abuse prevention. If such a model is implemented, it will be possible to transition from a reactive criminal policy to a preventive and supportive criminal policy.

Author Contributions

All authors participated equally in the design of the study, writing the article, and editing the final versions.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

The authors would like to thank all those who provided scientific support in writing the article..

Ethical Considerations

Cases such as falsification of data, distortion of results, plagiarism, and any other unethical behavior have been strictly avoided in this study.

Funding

This study was conducted without receiving any financial support from government, commercial, or non-profit organizations.

Conflict of Interest

The authors declare that there are no conflicts of interest in connection with this study. In other words, there were no financial or personal interests that could affect the results of the study.

نقش نهادهای دولتی در پیشگیری از کودک آزاری خانگی؛ مطالعه تطبیقی حقوق ایران و انگلستان

فردین شقاقی^۱

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

رایانامه: fa.shagagi@mail.sbu.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

هدف: پژوهش حاضر باهدف آسیب‌شناسی قوانین ایران درباره کودک آزاری خانگی کودکان انجام شد و نقش نهادهای دولتی در پیشگیری از این پدیده در نظام‌های حقوقی ایران و انگلستان مورد بررسی قرار گرفت.

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

روش پژوهش: پژوهش حاضر به روش تحلیلی-اسنادی و با رویکرد تطبیقی انجام شد. در مرحله نخست، مفاهیم بنیادین کودک آزاری، مصادیق و انواع آن و نیز جایگاه اطفال در معرض خطر بزه‌دیدگی در دو نظام حقوقی ایران و انگلستان استخراج شد. سپس قوانین، مقررات و نهادهای دولتی متولی پیشگیری و حمایت از کودکان در دو کشور، شامل قوه قضائیه، سازمان بهزیستی، نیروی انتظامی و رسانه ملی در ایران و نهادهای متناظر آنها در انگلستان مانند دادگاه‌های خانواده، کمیسر سوءرفتار خانگی، پلیس و رسانه‌های عمومی، تحلیل تطبیقی شد. اطلاعات از طریق بررسی قوانین داخلی از جمله قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹ ایران، قانون سوءرفتار خانگی ۲۰۲۱ انگلستان، قانون کودکان و نوجوانان ۱۹۳۳ و قانون ارتباطات ۲۰۰۳ و منابع پژوهشی داخلی و بین‌المللی گردآوری شد. تحلیل نهایی بر محور مقایسه ساختارهای نهادی، ضمانت‌های اجرایی و میزان کارآمدی نظام پیشگیری در دو کشور متمرکز بود. یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که باوجود تصویب قوانین حمایتی متعدد در ایران، به دلیل ضعف در نظارت، کمبود نهادهای تخصصی مستقل و چالش‌های اجرایی، موانعی در تحقق کامل اهداف پیشگیرانه وجود دارد. در مقابل، کشور انگلستان با برخورداری از نظام حمایتی جامع، از جمله قوانین پیشرفته، نهادهای مستقل نظارتی و سازوکارهای گزارش‌دهی کارآمد، در پیشگیری از کودک آزاری موفق‌تر عمل کرده است.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۴/۰۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۵/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۷/۰۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۷/۱۲

کلیدواژه‌ها:

کودک،

قانون حمایت از اطفال و

نوجوانان،

کودک آزاری،

پیشگیری از کودک آزاری،

خشونت خانگی علیه کودکان.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش بیانگر آن است که برای تحقق مؤثر اهداف پیشگیرانه در ایران، تقویت نظارت، ایجاد نهادهای تخصصی مستقل و بهبود هماهنگی میان دستگاه‌های اجرایی ضروری است.

استناد: شقاقی، فردین (۱۴۰۴). نقش نهادهای دولتی در پیشگیری از کودک آزاری خانگی؛ مطالعه تطبیقی حقوق ایران و انگلستان. پژوهشنامه اسلامی زنان

و خانواده، ۱۳ (۳)، ۶۹-۹۰. <https://doi.org/10.22034/ijwf.2025.20795.2412>

مقدمه

کودکی، حساس‌ترین و بنیادین‌ترین مرحله زندگی انسان است. دورانی است که سلامت جسمی، روانی و اجتماعی شکل می‌گیرد و بنیان شخصیت و آینده فرد پایه‌ریزی می‌شود. با این حال، کودک‌آزاری خانگی همچنان یکی از جدی‌ترین چالش‌های جوامع بشری است که حقوق بنیادین میلیون‌ها کودک را تهدید می‌کند. ویژگی‌های جسمانی کودکان آنها را در معرض خطر بالای سوءرفتار قرار داده که موجب شکل‌گیری یک نظام حمایتی کیفری و غیرکیفری در سندهای بین‌المللی و حقوق داخلی شده است. وقتی کودک در محیط خانه که باید مأمن آرامش و مهر باشد، مورد آزار قرار می‌گیرد در آینده احتمال بیشتری دارد که دچار اختلالات روانی، افت تحصیلی، گرایش به جرم، انزوای اجتماعی یا حتی بازتولید خشونت شود. این پدیده نه تنها آثار جبران‌ناپذیری بر کودک می‌گذارد، بلکه پیامدهای گسترده‌ای بر سلامت عمومی و آینده اجتماعی کشورها دارد. به همین دلیل، جامعه جهانی از رهگذر اسناد بین‌المللی مانند کنوانسیون حقوق کودک، و دولت‌ها از رهگذر نظام‌های حقوقی داخلی، در صدد مقابله با این آسیب برآمده‌اند و رویکردهای حمایتی، کیفری و اجتماعی متنوعی را به کار گرفته‌اند. از نظر تاریخی، خانواده و روابط خویشاوندی نخستین ریشه‌های حیات اجتماعی انسانی را تشکیل می‌دهد. نهاد خانواده جایگاه بی‌بدیلی در تعلیم و تربیت افراد دارد. بنابراین، برای تربیت درست کودکان، نظام‌های سیاسی و حقوقی ناگزیر از مقابله با پدیده کودک‌آزاری هستند. پیشگیری از کودک‌آزاری خانگی نیازمند دخالت همه‌جانبه نهادهای دولتی، سیاست‌گذاری مؤثر و اعمال ضمانت‌اجراهای کارآمد است. بر این اساس، نقش نهادهای دولتی در پیشگیری از کودک‌آزاری نه تنها در قالب پاسخ‌های کیفری، بلکه در قالب تدابیر حمایتی، آموزشی، فرهنگی و ساختاری نیز اهمیت دارد.

پیشگیری از کودک‌آزاری خانگی تنها به معنای واکنش کیفری به وقوع جرم نیست، بلکه مستلزم نگاهی چندبعدی است که تلفیقی از مداخلات حقوقی، اجتماعی، فرهنگی، آموزشی و حتی روان‌شناختی را دربرمی‌گیرد. نقش نهادهای دولتی در این میان بسیار پررنگ است؛ زیرا آنها می‌توانند با استفاده از اختیارات قانونی، ظرفیت‌های اجرایی و منابع ملی، ساختارهای حمایتی و کنترلی مؤثری برای محافظت از کودکان ایجاد کنند. این حمایت‌ها از مرحله شناسایی وضعیت‌های پرخطر آغاز شده با آموزش والدین و جامعه، ارائه خدمات مددکاری، طراحی سامانه‌های گزارش‌دهی و ارجاع و حتی دخالت قضایی در مواقع بحرانی ادامه می‌یابد.

ایران با نظام حقوقی مبتنی بر فقه اسلامی و قوانین مدنی، در سال‌های گذشته تلاش کرده است با تصویب قوانین حمایتی جدید مانند قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹ به مسئله کودک‌آزاری خانگی پاسخ دهد. با این حال، در عرصه اجرا با کاستی‌هایی مانند نبود نهادهای نظارتی مستقل، ضعف هماهنگی میان نهادها و بهره‌نگرفتن کامل از ظرفیت‌های اجتماعی و رسانه‌ای مواجه است. در مقابل، انگلستان کشوری با نظام حقوقی کامن‌لا و سابقه‌ای طولانی در قانون‌گذاری اجتماعی است و طی دهه‌های اخیر سازوکارهای جامعی برای مقابله با سوءرفتار خانگی، به ویژه درقبال کودکان طراحی و پیاده‌سازی کرده است. وجود نهادهای مستقل نظارتی، استفاده گسترده از ظرفیت سازمان‌های غیردولتی و تمرکز بر اقدامات پیشگیرانه چندلایه، انگلستان را به الگویی موفق در سطح بین‌المللی بدل کرده است. تفاوت‌های ساختاری بنیادین میان این دو نظام، فرصت مناسبی برای شناسایی نقاط قوت و ضعف و ارائه پیشنهاد‌های اصلاحی در نظام حقوقی ایران فراهم می‌کند.

باتوجه به گسترش نگرانی‌های اجتماعی در ایران و جهان در سال‌های اخیر، پژوهش‌ها درباره حمایت از کودکان در برابر خشونت خانگی، به ویژه با تمرکز بر نقش نهادهای دولتی مورد توجه فزاینده‌ای قرار گرفته است. در فضای حقوقی

ایران، تمرکز اصلی بسیاری از پژوهش‌ها بر تحلیل قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹ بوده است. برای نمونه، صبوری پور و حق بین (۱۴۰۲) پیشگیری از کودک آزاری را نیازمند حمایت همه‌جانبه دولت و بخش خصوصی در ابعاد مختلف دانسته‌اند و نتیجه گرفته‌اند که باتوجه به ماهیت فرابخشی آسیب‌های اجتماعی مثل کودک آزاری، هیچ سازمانی نمی‌تواند ادعا کند که به تنهایی می‌تواند همه امور مربوط به پیشگیری از جرم و آسیب‌های اجتماعی را برعهده بگیرد.

تصویب قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹ و تقسیم وظایف بین نهادهای مختلف، گامی بلند برای پیشگیری از کودک آزاری است. نوبهاری (۱۳۹۹) در پژوهش خود با تمرکز بر کودک آزاری عاطفی و روانی، نقش والدین را به مثابه یکی از مؤثرترین عوامل در تربیت کودک و پیشگیری از بروز رفتارهای آسیب‌زا تحلیل کرده است. وی با اشاره به چالش‌های موجود در تعریف مفهومی و سنجش کودک آزاری نتیجه می‌گیرد که در مواردی که والدین، خود فاقد جامعه‌پذیری مناسب باشند، شیوه‌های تربیتی نادرست از جمله کودک آزاری بروز می‌یابد. تقی‌زاده زانوقی (۱۳۹۹) در تحلیل خود بر قانون حمایت از اطفال و نوجوانان، این قانون را گامی مؤثر برای حمایت از گروهی آسیب‌پذیر ارزیابی کرده و تأکید می‌کند که تصویب قانون به تنهایی کافی نیست، بلکه اجرای مؤثر آن و آموزش مناسب به نهادهای مسئول و افراد ذی‌ربط، شرط تحقق اهداف حمایتی آن است. وی با اشاره به نوآوری‌هایی مانند شناسایی وضعیت‌های مخاطره‌آمیز، ایجاد دفتر حمایت از اطفال و نوجوانان و تعیین تکالیف برای نهادهای مختلف، خاطرنشان می‌کند که بهره‌گیری از این ظرفیت‌ها مستلزم هماهنگی بین نهادی و ارتقای آگاهی حقوقی در سطح اجراست.

در پژوهشی دیگر، تاج‌امیر و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی اثربخشی نهادهای مختلف در پیشگیری از بزه‌دیدگی و بزهکاری اطفال و نوجوانان پرداخته‌اند. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که واحدهای مشاوره و مددکاری، گشت‌های کلانتری، فوریت‌های پلیسی ۱۱۰ و دایره خدمات قضایی به ترتیب، بیشترین تأثیر را در کاهش آسیب‌های مربوط به کودکان داشته‌اند. این مطالعات اگرچه گام‌های مهمی برای تبیین وضعیت حقوقی حمایت از کودکان در ایران برداشته‌اند، اما بیشتر بر یک‌سوی مسئله یعنی، چارچوب‌های قانونی داخلی متمرکز بوده و تحلیل تطبیقی جامعی از عملکرد نهادهای مختلف در سطح کلان ارائه نداده‌اند. در سطح بین‌المللی، پژوهش‌هایی مانند مطالعه هاروین و بارلوو^۱ (۲۰۲۲) با تمرکز بر رویکردهای حمایتی در انگلستان به بررسی نقش نهادهایی مانند دادگاه‌های خانواده، خدمات اجتماعی و نظام مراقبتی چندلایه در پیشگیری از کودک آزاری پرداخته‌اند. مطالعات انجام‌شده درباره اجرای دستورات حفاظتی در نظام قضایی انگلستان (بلکبرن و گراسا،^۲ ۲۰۲۰) نشان می‌دهد که استفاده از ابزارهای حقوقی غیرکیفری نقش مهمی در حفاظت فعال از کودکان ایفا کرده است.

باوجود این پژوهش‌ها، همچنان خلأیی در ادبیات تطبیقی احساس می‌شود. تاکنون کمتر مطالعه‌ای به‌طور جامع و نظام‌مند، ساختارهای نهادی ایران و انگلستان را در حوزه پیشگیری از کودک آزاری خانگی از منظر حقوقی و اجرایی مقایسه کرده است. از این‌رو، پژوهش حاضر در پی آن است تا با بررسی و مقایسه جایگاه نهادهایی مانند قوه قضائیه، سازمان بهزیستی، پلیس و رسانه‌های عمومی در ایران و نهادهای متناظر در انگلستان، ظرفیت‌ها و چالش‌های هر یک را درباره پیشگیری شناسایی کرده و با بهره‌گیری از تجارب موفق انگلستان، پیشنهادهایی برای ارتقای سازوکارهای حمایتی در ایران ارائه دهد.

در پژوهش حاضر، نقش نهادهای متولی پیشگیری از کودک آزاری در دو نظام حقوقی ایران و انگلستان به‌صورت تطبیقی تحلیل شد. ضرورت انجام پژوهش حاضر از آنجا ناشی می‌شود که باوجود افزایش توجه به حقوق کودکان در ایران، همچنان شکاف‌هایی در فرآیندهای اجرایی و پیشگیرانه وجود دارد. بررسی تطبیقی این موضوع می‌تواند به

1. Harwin, J., & Barlow, C.

2. Blackburn, K., & Graca, S.

سیاست‌گذاران و نهادهای حمایتی کمک کند تا از تجارب موفق بهره ببرند و نظام پیشگیری داخلی را کارآمدتر کنند. پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که نهادهای متولی پیشگیری از کودک‌آزاری در ایران و انگلستان در سازوکارهای اجرایی، قانونی و حمایتی چه تفاوت‌ها و شباهت‌هایی دارند؟ همچنین، چگونه می‌توان از الگوهای موفق در انگلستان برای تقویت اقدامات پیشگیرانه در ایران بهره برد؟

ادبیات موضوع و چارچوب نظری پژوهش

۱. مفهوم‌شناسی کودک‌آزاری

تعریف دقیق کودک‌آزاری از کشوری به کشور دیگر و از زمانی به زمان دیگر متفاوت است. سازمان جهانی بهداشت، کودک‌آزاری را این‌گونه تعریف می‌کند: «کودک‌آزاری یا سوءرفتار نسبت به کودک مشتمل است بر هرگونه بدرفتاری فیزیکی و عاطفی، سوءاستفاده جنسی، بی‌توجهی یا سهل‌انگاری، محدودیت اقتصادی یا هرنوع استثمار که منجر به آسیب بالقوه یا بالفعل به سلامتی، بقا، رشد یا کرامت کودک در چارچوب رابطه مسئولیت، اعتماد یا قدرت شود» (سازمان جهانی بهداشت، ۲۰۲۴). کودک‌آزاری فیزیکی این‌گونه تعریف می‌شود: «چیزی که منجر به آسیب فیزیکی بالفعل یا بالقوه ناشی از تعامل یا عدم تعامل می‌شود که به‌طور منطقی در کنترل والدین یا شخصی است که در موقعیت مسئولیت، قدرت یا اعتماد قرار دارد. ممکن است رفتار یک‌بار یا به‌صورت مستمر اتفاق افتد» (صندوق کودکان سازمان ملل متحد^۱، ۲۰۱۴).

سوءاستفاده جنسی، یکی از نمونه‌های کودک‌آزاری است و زمانی اتفاق می‌افتد که یک بزرگسال، کودک را بدون رضایت، به سمت اعمال جنسی نامتناسب سوق می‌دهد. مطالعات نشان می‌دهد که در سراسر جهان از هر ده دختر، حداقل یک نفر بزه‌دیده سوءاستفاده جنسی است. از دیگر نمونه‌های کودک‌آزاری، کودک‌آزاری عاطفی یا روانی است که به زندگی اجتماعی و جامعه‌پذیری کودک آسیب می‌رساند و بیشتر با اصطلاحات عامیانه مانند فریاد زدن، قلدری و ایجاد محیط عاطفی خصمانه بیان می‌شود. غفلت به مثابه شکلی از آزار، نشان‌دهنده امتناع والدین از برآورده کردن نیازهای اساسی کودک است که باعث ایجاد مشکلات زیادی در کودک می‌شود. (جیکوب^۲، ۲۰۲۴) بی‌توجهی از شایع‌ترین انواع کودک‌آزاری است که می‌تواند جسمی و شامل محرومیت از غذا، پوشاک، سرپناه خانوادگی و ناتوانی در رفع نیازهای جسمی یا عاطفی یا محرومیت از مراقبت‌های پزشکی و دندانپزشکی باشد (آلیکی^۳، و همکاران، ۲۰۲۳).

برای آنچه فرزندپروری مطلوب را تشکیل می‌دهد هیچ استاندارد جهانی وجود ندارد. بنابراین، هیچ استاندارد جهانی برای آنچه کودک‌آزاری و غفلت به‌شمار می‌رود، وجود ندارد. هر کشوری تعریف قانونی خود را در مورد بدرفتاری با کودکان دارد و این تعاریف متفاوت است (نوبهاری، ۱۳۹۹). از این‌رو، تعریف سوءرفتار علیه کودکان یا کودک‌آزاری در حقوق ایران و انگلیس متفاوت بوده و به‌تبع آن، دامنه شمولشان نیز یکسان نیست. بند «ت» ماده ۱ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان، مصوب ۱۳۹۹ ایران، در تعریف سوءرفتار آورده است: «هرگونه فعل یا ترک فعلی عمدی که سلامت جسمی، روانی، اخلاقی یا اجتماعی طفل و نوجوان را در معرض خطر و آسیب قرار دهد از قبیل ضرب و جرح، محبوس کردن، سوءاستفاده جنسی، توهین یا تهدید نسبت به طفل یا نوجوان در صورتی که جنبه تأدیبی نداشته باشد، یا قرار دادن او در شرایط سخت و غیرمعارف و یا خودداری از کمک به وی». بند «پ» ماده یادشده نیز بی‌توجهی و سهل‌انگاری را این‌گونه تعریف می‌کند: «کوتاهی در انجام تکالیفی از قبیل نیازهای اساسی و ضروری طفل و نوجوان یا وظایف مربوط به حضانت، ولایت، قیمومت، وصایت، سرپرستی، تربیت، نظارت یا مراقبت از آنان توسط والدین، اولیا یا سرپرست قانونی یا هر شخصی که مکلف به آن است».

1. World Health Organization
2. United Nations Children's Fund
3. Jacob, P. E.
4. Aliko, R., & et al

ماده ۱ قانون سوءرفتار خانگی ۲۰۲۱ انگلستان، سوءرفتار را این‌گونه تعریف کرده است: «سوءرفتار مشتمل است بر آزار فیزیکی یا جنسی، رفتار خشونت‌آمیز یا تهدیدکننده، رفتار کنترل‌کننده یا اجبارکننده، سوءرفتار اقتصادی، روانی، عاطفی و غیره». ماده ۳ قانون یادشده در مورد کودکان فراتر رفته می‌گوید: «کودکان در صورتی که سوءرفتار را مشاهده کنند، بشنوند و یا آثار آن را تجربه نمایند، بزه‌دیده سوءرفتار خانگی محسوب می‌شوند» (هاروین و بارلو، ۲۰۲۲).

با بررسی تعریف‌های ارائه شده از کودک آزاری در سند‌های بین‌المللی، به‌ویژه سازمان جهانی بهداشت و یونیسف و مقایسه آن با تعاریف قانونی در نظام‌های حقوقی ایران و انگلستان برداشت می‌شود که انگلستان رویکردی گسترده‌تر، جزئی‌تر و جامع‌تر نسبت به تعریف سوءرفتار خانگی علیه کودکان دارد. قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ایران کودک آزاری را محدود به فعل‌ها یا ترک فعل‌های عمدی از سوی والدین یا سرپرستان قانونی می‌داند که به سلامت جسمی، روانی، اخلاقی یا اجتماعی طفل آسیب وارد کند. قانون سوءرفتار خانگی ۲۰۲۱ انگلستان طیف وسیع‌تری از رفتارها از جمله آزار روانی، عاطفی، اقتصادی و حتی کنترل‌گری را در تعریف سوءرفتار می‌گنجد. در انگلستان، کودکانی که تنها شاهد خشونت یا آثار آن باشند نیز بزه‌دیده به‌شمار می‌روند، درحالی‌که در قانون ایران چنین وضعیتی به‌صراحت مورد شناسایی قرار نگرفته است. در انگلستان، دامنه افرادی که می‌توانند مرتکب کودک آزاری خانگی شوند بسیار گسترده‌تر تعریف شده و شامل همه خویشاوندان نزدیک است، اما در قانون ایران تمرکز بیشتر بر والدین و سرپرستان قانونی است. این تفاوت‌ها نشان می‌دهد که نظام حقوقی انگلستان با نگاه همه‌جانبه‌تری به مسئله کودک آزاری خانگی می‌نگرد و تلاش دارد حتی انواع پنهان و غیرمستقیم سوءرفتار را نیز پوشش دهد، درحالی‌که رویکرد ایران هنوز نیازمند توسعه مفهومی و گسترش دامنه حمایتی است تا بتواند پاسخ‌گوی واقعیات پیچیده آسیب‌های خانگی علیه کودکان باشد.

۲. مفهوم‌شناسی اطفال و نوجوانان در معرض خطر بزه‌دیدگی

کودکان، قشری آسیب‌پذیر در برابر بهره‌کشی‌ها و بی‌توجهی‌ها بوده و استعداد و پیش‌زمینه بزه‌دیدگی بسیار بالایی دارند و به‌راحتی از بزه‌دیدگان بالقوه به بزه‌دیدگان بالفعل تبدیل می‌شوند. سیاست‌گذار جنایی باید از راه‌های مختلف مانند جرم‌انگاری برخی رفتارها و تشدید مجازات و پیش‌بینی تدابیر پیشگیرانه، موجبات کاهش بزه‌دیدگی و تجاوز به حقوق و آزادی‌های آنها را فراهم کند. کودکان در محیط‌های گوناگون مانند خانواده، محیط‌های آموزشی، شغلی، مراکز پرستاری و مراقبت مورد سوءاستفاده و بهره‌کشی قرار می‌گیرند. (حاجی تبار فیروزجایی، ۱۳۸۹) از مهمترین نوآوری‌های قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹، پیش‌بینی دسته‌جدیدی از افراد زیر ۱۸ سال بانام «درمعرض خطر» است. درمعرض خطر بودن، ناظر بر دو بعد بزه‌کاری و بزه‌دیدگی کودکان است. کودکان به‌آسانی از بزه‌دیدگان بالقوه به بزه‌دیدگان بالفعل تبدیل می‌شوند (صبوری پور و حق‌بین، ۱۴۰۲). محیط خانوادگی ممکن است به‌طور اجتناب‌ناپذیری خطرانی با ماهیت متعدد مانند سطح سواد و دانش والدین، نمودهای ضعیف اقتدار والدین، فقر اقتصادی، بی‌ثباتی یا فقدان فعالیت حرفه‌ای، ضعف و نقص‌های روان‌شناختی، خشونت بدنی و جسمی و جنسی داشته باشد (کاری‌یو، ۱۳۸۱).

ماده ۳ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹، مواردی مانند بی‌سرپرستی طفل یا نوجوان و بی‌توجهی و سهل‌انگاری در انجام وظایف قانونی و شرعی نسبت به آنها، اختلال روانی و رفتاری و شخصیتی هریک از والدین، اعتیاد هریک از والدین، قوادی هریک از والدین و یا اشتها به فساد اخلاقی و خشونت مستمر والدین و بهره‌کشی را در صورتی که طفل یا نوجوان را در معرض بزه‌دیدگی یا ورود آسیب به سلامت جسمی، روانی، اجتماعی، اخلاقی، امنیت و یا وضعیت آموزشی قرار دهد، وضعیت مخاطره‌آمیز در نظر گرفته است. از این‌رو، موقعیت‌های مخاطره‌آمیز بیشتر ناظر به درون خانواده است. به‌عبارتی دیگر، هریک از موقعیت‌های مخاطره‌آمیز ماده ۳ در صورتی که به‌موقع پیشگیری نشود و از طفل و نوجوان حمایت

نشود، می‌تواند باعث کودک‌آزاری شود که برخی نمونه‌های آن در فصل سوم قانون حمایت مانند آزار فیزیکی، سوءاستفاده جنسی و بهره‌کشی اقتصادی جرم‌انگاری شده و برخی دیگر مانند غفلت و کودک‌آزاری عاطفی جرم‌انگاری نشده‌اند. از مهمترین نمونه‌های کودک‌آزاری در حقوق انگلستان که در قوانین متعدد به آن اشاره شده است، غفلت و بی‌توجهی به اطفال و نوجوانان می‌باشد. قانون حمایت از اطفال و نوجوانان، اگرچه غفلت و بی‌توجهی والدین و سرپرستان نسبت به اطفال و نوجوانان را جرم‌انگاری نکرده، در ماده ۳ آن را به مثابه موقعیت مخاطره‌آمیز تلقی کرده است. از دیگر موقعیت‌های مخاطره‌آمیز نسبت به کودکان، بیماری یا اختلال‌های رفتاری، روانی یا شخصیتی هریک از والدین، اولیا یا سرپرستان قانونی است که در بند «ب» ماده فوق پیش‌بینی شده است. اختلال‌های یادشده و بیماری والدین می‌تواند انواع کودک‌آزاری مانند کودک‌آزاری فیزیکی، سوءاستفاده جنسی، کودک‌آزاری روانی و عاطفی و غفلت نسبت به کودکان در محیط خانواده را به دنبال داشته باشد.

قوادی، دائر یا اداره کردن مراکز فساد و فحشا توسط هریک از والدین، اولیا یا سرپرستان قانونی و یا اشتهار آنها به فساد اخلاق و فحشا می‌تواند کودکان را در معرض شدیدترین نوع کودک‌آزاری یعنی، سوءاستفاده جنسی قرار دهد. خشونت مستمر والدین، اولیا، سرپرستان قانونی و یا سایر اعضای خانواده نسبت به یکدیگر نیز برای کودکان مخاطره‌آمیز است. قانون سوء رفتار خانگی ۲۰۲۱ انگلیس، هر نوع مشاهده، شنیدن و تجربه آثار خشونت خانگی را از نمونه‌های سوء رفتار خانگی نسبت به کودکان در نظر گرفته است. قانون حمایت نیز به‌درستی عواقب تجربه خشونت در خانواده را دریافته و آن را موقعیت مخاطره‌آمیز برای کودکان می‌داند.

در نظام حقوقی انگلستان، موضوع سوءاستفاده از کودکان برای اولین بار در قانون پیشگیری از ظلم و ستم نسبت به کودکان ۱۸۸۹ مورد توجه قرار گرفت. در ماده ۱ قانون یادشده در تعریف سوءاستفاده آمده است: «هرگاه شخص بالای ۱۶ سال، عمداً نسبت به کودک (پسر زیر ۱۴ سال و دختر زیر ۱۶ سال) بدرفتاری یا غفلت کند یا به‌طور عمد وی را در معرض بدرفتاری یا غفلت یا ترک قرار دهد یا سبب انجام چنین کارهایی شود به‌گونه‌ای که احتمالاً باعث ایجاد درد و رنج غیرضروری یا آسیب به سلامتی‌اش گردد، مرتکب سوءاستفاده از کودک شده است» (حاجی تبار فیروزجایی، ۱۳۸۹). نمونه‌های یادشده در ماده ۱ قانون کودکان و نوجوانان ۱۹۳۳^۲ انگلستان نیز بانام ظلم علیه کودکان زیر ۱۶ سال، جرم‌انگاری شده است. در این قانون، اجازه دادن به افراد زیر شانزده سال برای حضور در فاحشه‌خانه‌ها، استفاده از افراد زیر شانزده سال برای گدایی، مشروب دادن به کودکان زیر پنج سال، فروش تنباکو به افراد زیر هجده سال، قرار دادن کودکان زیر هفت سال در معرض سوختگی، عدم تأمین ایمنی کودکان در سرگرمی‌ها از دیگر موقعیت‌های مخاطره‌آمیز کودکان است.

کودکانی که والدین و سرپرست ندارند و یا توسط والدینشان رها شده‌اند و یا ناتوانی جسمی و روانی آنها باعث شده است که به‌صورت مناسب نتوانند از کودک مواظبت کرده و نیازهای او را برطرف کنند، دسته دیگری از کودکان در معرض خطر هستند که در ماده ۳ قانون مراقبت از کودک ۱۹۸۰^۳ انگلستان پیش‌بینی شده است. فعالیت در اموری که جان و یا اعضای بدن کودکان زیر ۱۶ سال را به‌خطر می‌اندازد، تمرین برای انجام فعالیت‌های خطرناک توسط کودکان زیر ۱۲ سال، رفتن کودکان زیر ۱۸ سال به خارج از کشور برای فعالیت باهدف منفعت مالی، در مواد ۲۳ به‌بعد قانون کودکان و نوجوانان ۱۹۳۳ انگلستان از دیگر موقعیت‌های مخاطره‌آمیز برای کودکان است. در نظام حقوقی انگلستان به‌دلیل سابقه طولانی‌تر قانون‌گذاری در حوزه حمایت از کودکان، طیف گسترده‌تری از موقعیت‌های خطرآفرین برای کودکان شناسایی و در برخی موارد جرم‌انگاری شده است. در قانون ایران نیز قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹ گام مهمی برای شناسایی وضعیت‌های مخاطره‌آمیز برداشته و برخی عوامل خطر در محیط خانوادگی مانند اعتیاد والدین، اختلالات روانی، خشونت

1. The Prevention of Cruelty to Children Act 1889
2. Children and Youth Persons Act 1933
3. Child Care Act 1980

مستمر یا اشتهار به فساد را نشانه‌های تهدیدکننده می‌داند.

در انگلستان مقرراتی وجود دارد که برخی از این وضعیت‌ها مانند بی‌توجهی به نیازهای اولیه کودک یا قرار دادن او در معرض گدایی، کار خطرناک یا محیط‌های آلوده به فساد، واجد وصف کیفی شناخته شده‌اند. در ایران، برخی از این موارد بیشتر در سطح هشدارهای قانونی باقی مانده‌اند و نیازمند توسعه ضمانت‌اجراهای صریح‌تر هستند. بنابراین، به نظر می‌رسد ارتقای حمایت‌های قانونی از کودکان در ایران، مستلزم تقویت جایگاه حقوقی مفهوم «در معرض خطر بودن» و بهره‌گیری مؤثرتر از ابزارهای کیفی و حمایتی به صورت توأمان، متناسب با اقتضائات بومی و با الهام از تجربه‌های سایر کشورهاست.

۳. نهادهای متولی پیشگیری از کودک آزاری خانگی

در سیاست جنایی، فقط دستگاه‌های عدالت کیفری نیستند که ایفای نقش می‌کنند. سیاست جنایی به پاسخ‌های معقول می‌اندیشد و این پاسخ‌ها می‌تواند کیفری یا غیرکیفری باشد. قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹ ایران، به این موضوع توجه دارد که باید مراجع دیگری غیر از نهادهای عدالت کیفری را درگیر حمایت از اطفال و نوجوانان کند. این قانون برخلاف قانون قبلی، اختیارات گسترده‌ای را برای مراجع غیرقضایی یعنی، سازمان بهزیستی و سازمان‌های غیردولتی که در حوزه حقوق کودکان فعال هستند در نظر گرفته است. (تقی‌زاده زانوقی، ۱۳۹۹) در ماده ۶ قانون مذکور، برای اعمال پیشگیری همه‌جانبه از بزه‌دیدگی کودکان، وظایف ویژه‌ای برای سازمان‌های مختلف مانند بهزیستی، نیروی انتظامی، سازمان زندان‌ها، سازمان ثبت احوال و آموزش و پرورش و... پیش‌بینی شده که در تغییر رویکرد سازمان‌های دولتی نسبت به کودکان و کاهش آزار تأثیرگذار است (صبوری پور و حق‌بین، ۱۴۰۲).

باتوجه به اینکه کمتر از ۱ نفر از هر ۵ قربانی، آزار خود را به پلیس گزارش می‌دهند، بسیاری از کودکان قربانی آزار خانگی با سیستم عدالت کیفری تماس نمی‌گیرند. بنابراین، مهم است که دامنه وسیعی از نهادها و سازمان‌ها قادر به شناسایی قربانیان باشند و بدانند چگونه پاسخ مناسب را ارائه دهند. مداخله زودهنگام توسط بخش‌های داوطلبانه و نهادهای دولتی که باهم همکاری می‌کنند، می‌تواند به محافظت از کودکان در برابر آسیب‌های بیشتر کمک کرده و از تشدید و تکرار آزار جلوگیری کند. پاسخ به خشونت خانگی پیچیده است و به تعامل نهادهای دولتی و غیردولتی نیاز دارد. پس از قرار گرفتن طفل یا نوجوان در موقعیت مخاطره‌آمیز، براساس فصل چهارم قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹ ایران، اقدامات و تدابیر حمایتی توسط دستگاه‌های اجرایی و نهادهای مختلف به آنها ارائه می‌شود.

۳-۱. قوه قضائیه

به موجب ماده ۴ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان، قوه قضائیه از مهمترین نهادهای حمایتی از اطفال و نوجوانان در موارد وضعیت مخاطره‌آمیز و یا بزه‌دیدگی است. قوه قضائیه با تشکیل دفتر حمایت از اطفال و نوجوانان، وظایف متعددی مانند ایجاد زمینه‌های همکاری با سایر نهادها، تهیه گزارش‌های موردی یا ادواری، انجام مطالعات و تحقیقات آماری و اطلاعاتی، پایش و ارزیابی فعالیت‌های دفاتر استانی و شهرستانی در مورد اجرای این قانون را برعهده دارد. دفتر یادشده یکی از مهمترین تشکیلاتی است که سازوکار تشکیل و وظایف آن برای اولین بار در این قانون مورد توجه قرار گرفته است. واحدی از این دفتر در حوزه قضایی هر استان و با نظر رئیس کل آن حوزه تشکیل می‌شود. همچنین با تشخیص رئیس قوه قضائیه در حوزه‌های قضایی هر شهرستان، ساختار تشکیلات متناسبی در این مورد تشکیل می‌شود. گفتنی است که تأسیس دفتر حمایت از اطفال و نوجوانان یادشده، در ماده ۴ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹، علاوه بر وظیفه اصلی قوه قضائیه، در مورد پیشگیری از جرم پیش‌بینی شده در اصل ۱۵۶ قانون اساسی است.

ماده ۵ قانون مذکور، برخی اقدامات غیرکیفری را برای قوه قضائیه تعیین کرده است مانند مداخله فوری در موارد وجود خطر شدید، ارائه مشاوره و معاضدت‌های حقوقی و تشکیل پرونده، ایجاد شرایط مناسب در خانواده برای کودکان یا معرفی به بهزیستی و نظارت بر حسن اجرای آرای صادره در مورد کودکان. دادستان نیز در جایگاه مقام قضایی زیرنظر قوه قضائیه، اگر پس از ملاحظه گزارش مددکاران اجتماعی در مورد وضعیت مخاطره‌آمیز و خطر قریب‌الوقوع علیه طفل یا نوجوان و یا هر راه دیگر اتخاذ تدابیر حمایتی موضوع این قانون را ضروری تشخیص دهد با توجه به نوع و شدت خطر، کیفیت جرم و سوابق و وضعیت جسمی، روانی و اجتماعی و اخلاقی طفل یا نوجوان و والدین، اولیاء یا سرپرستان قانونی او، اقدام لازم را برای رفع خطر انجام داده و در موارد ضروری پس از اخذ نظر مددکار اجتماعی بهزیستی و به واحد حمایت دادگستری دستور موقت خروج طفل و نوجوان را از محیط خطر و انتقال او به مکانی مطمئن و امن مانند مراکز بهزیستی یا سایر مراکز مرتبط و یا سپردن به شخص مورد اطمینان صادر و مراتب را حداکثر ظرف مدت پانزده روز برای اتخاذ تصمیم مقتضی به دادگاه اعلام می‌کند (ماده ۳۵ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان).

هرگاه حمایت و رعایت مصلحت طفل یا نوجوان در معرض خطر و بزه‌دیده، مستلزم اتخاذ تصمیم در مورد حضانت، ولایت، قیمومت، سرپرستی، ملاقات، عزل ولی قهری، سپردن به خانواده جایگزین یا مراکز بهزیستی و یا سایر نهادها و مؤسسات اجتماعی، تربیتی، درمانی یا بازپروری، نگهداری در مکانی مطمئن و امن و یا سپردن موقت به شخص مورد اطمینان دادگاه باشد دادستان گزارشی در مورد وضعیت طفل و نوجوان و ادله ضرورت اتخاذ اقدامات مزبور تهیه و به دادگاه خانواده ارسال می‌کند. (ماده ۳۶ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان) براساس تبصره ۲ ماده ۳۶ این قانون، در مواردی که دادگاه، راساً یا به درخواست دادستان انجام هر یک از اقدامات موضوع این ماده را فوری تشخیص دهد پیش از ورود به ماهیت دعوی و بدون اخذ تأمین، دستور موقت صادر می‌کند و این دستور فوری باید اجرا شود.

در انگلستان نیز قوانین متعددی اختیاراتی را به قضات داده تا با استفاده از آن بتوانند از کودکان در برابر انواع سوءرفتار و آزار حمایت کنند. دستور منع ورود به اماکن خاص^۱ در ماده ۱۲ قانون کودکان و نوجوانان ۱۹۳۳ پیش‌بینی شده که به قضات دادگاه صلح اجازه می‌دهد با صدور آن، مانع ورود شخص آزارگر به محل‌هایی شود که مرتبط با آزارهای ارتكابی وی است. دستور حفاظت از زنان و دختران در برابر ناقص‌سازی اندام تناسلی^۲ در قانون ناقص‌سازی اندام تناسلی زنان ۲۰۰۳^۳ پیش‌بینی شده است. اگر دختری در معرض خطر یادشده باشد، دادگاه به مجرد اطلاع، این دستور را صادر می‌کند و نقض آن نیز جرم است. دستور حفاظت در برابر ازدواج اجباری^۴ در قانون خانواده ۱۹۹۶ برای حمایت از دختران در معرض ازدواج اجباری پیش‌بینی شده است که به دادرسی کیفری وابسته نبوده و هر شخص در معرض خطر یا نهادهای محلی و هر شخص دیگری موظف به گزارش وضعیت است. نقض آن نیز جرم بوده و تا پنج سال حبس به دنبال دارد.

دستور اطلاع دادن^۵ نیز در قانون جرایم جنسی ۲۰۰۳ پیش‌بینی شده است. براساس این دستور، فرد مرتکب جرایم جنسی موظف به اطلاع محل اقامت خود به پلیس است. این دستور مربوط به بعد از محکومیت است و نقض آن ممکن است حبس تا پنج سال را به دنبال داشته باشد. دستور منع خشونت^۶ نیز از مهمترین دستوراتی است که در قانون خانواده ۱۹۹۶ برای حمایت از قربانیان خشونت خانگی پیش‌بینی شده است. هدف این دستور، حفاظت از قربانی در برابر رفتارهای تهدیدآمیز، سوءاستفاده یا مزاحمت است. این دستور بیشتر در دادگاه خانواده صادر می‌شود و نقض آن مجازات تا پنج سال

1. Restricted premises order
2. FGM Protection Order
3. Female Genital Mutilation Act 2003
4. Forced Marriage Protection Order
5. Notification Order
6. Non- molestation Order

حبس را به دنبال دارد. دستور حفاظت در برابر سوءرفتار خانگی^۱ در ماده ۲۷ قانون سوءرفتار خانگی ۲۰۲۱ پیش بینی شده است. دستور یادشده، شخص آزارگر را از انجام اعمالی که در دستور قید شده است بازداشته و وی را ملزم به انجام دستوراتی می‌کند. دستور یادشده می‌تواند با درخواست شخص و یا در جریان دادرسی خانواده، حقوقی و یا کیفری صادر شود. (ماده ۳۱ قانون سوءرفتار خانگی، ۲۰۲۱)

دادگاه ممکن است براساس درخواستی که براساس این بخش به آن ارائه شده است حکم حفاظت در برابر سوءرفتار خانگی را صادر کند. به موجب ماده ۳۹ اگر شخص بدون عذر نتواند مفاد دستور را رعایت کند مرتکب جرم شده است و بسته به اینکه اختصاری و یا با کیفرخواست باشد، مجازات حبس کمتر از شش ماه و جزای نقدی و یا حبس تا پنج سال خواهد داشت. موارد یادشده دستورات حقوقی^۲ هستند که با توانمندسازی پلیس و دادگاه‌های دادگستری برای انجام اقدامات حفاظتی بلافاصله پس از یک حادثه خشونت خانگی که شواهد کافی برای متهم کردن مجرم و محافظت از قربانی از راه بازداشت وجود ندارد شکاف را با حفاظت از قربانیان پر می‌کنند. توجه به این نکته ضروری است که بازداشت با شرایط و اقدامات حفاظتی می‌تواند به طور هم‌زمان برای ایجاد حمایت بیشتر از قربانی استفاده شود. (کلی، و همکاران،^۳ ۲۰۱۳؛ دولت بریتانیا،^۴ ۲۰۲۲)

قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹ گام‌های مثبتی برای مشارکت قوه قضائیه در حمایت از کودکان برداشته است مانند تأسیس دفتر حمایت از اطفال و نوجوانان و پیش‌بینی مداخلات فوری مانند صدور دستور خروج کودک از محیط خطرناک یا ارجاع به بهزیستی. با این حال، محدودیت‌هایی نیز در این چارچوب وجود دارد مانند الزامی نبودن ایجاد دفاتر حمایتی در تمام شهرستان‌ها، وابستگی اجرای برخی وظایف به تشخیص رئیس قوه قضائیه و نبود ساختار مستقل در حوزه‌های قضایی کوچک که در عمل، اجرای قانون را با چالش مواجه می‌کند. نظام قضایی انگلستان با استفاده از دستورات حقوقی گوناگون و اختصاصی مانند دستور منع ورود به اماکن خاص، دستور حفاظت در برابر ازدواج اجباری، دستور اطلاع دادن از محل اقامت مجرمان جنسی و به‌ویژه دستور حفاظت در برابر سوءرفتار خانگی، امکان مداخله فوری، هدفمند و کارا برای قضات را فراهم کرده است. این دستورات در بیشتر موارد بدون نیاز به طی فرایند کیفری و فقط برای پیشگیری و حمایت صادر می‌شوند و در صورت نقض، ضمانت اجراهای جدی مانند حبس را به همراه دارند. تفاوت آشکار در این است که در انگلستان، حمایت از کودک بیشتر مبتنی بر حفاظت فعال و بازدارنده توسط اختیارات قضایی گسترده و نظام‌مند است، در حالی که در ایران، حمایت قضایی بیشتر واکنشی است و بیش از آنکه بر پیشگیری از آزار دیده و ایجاد فاصله امن میان کودک و آزارگر تمرکز کند به خروج کودک از خانه یا ارجاع به نهادهای حمایتی بسنده می‌کند. این در حالی است که تجربیات موفق نظام قضایی انگلستان نشان می‌دهد مداخله هدفمند و متوازن قضایی می‌تواند بدون جداسازی کودک از خانواده از او حمایت مؤثرتری به عمل آورد. بنابراین، برای ارتقای کارآمدی نظام حمایت قضایی در ایران، بازنگری در اختیارات قضات، گسترش دامنه دستورات حمایتی و تقویت ساختارهای اجرای قانون در سطوح محلی ضرورتی انکارناپذیر است.

۳-۲. سازمان بهزیستی

سازمان بهزیستی کشور از سازمان‌هایی است که بیشترین برخورد را با کودک‌آزاری دارد. به موجب بند الف ماده ۱ قانون حمایت و ماده ۳ آیین‌نامه اجرایی ماده ۶ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان و مصوب ۱۴۰۰، سازمان بهزیستی مسئولیت اصلی حمایت از اطفال و نوجوانان در معرض خطر و بزه‌دیده را برعهده دارد و مکلف است با استفاده از مددکاران اجتماعی به شناسایی، پذیرش، حمایت، نگهداری و توانمندسازی کودکان اقدام کند. در قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی

1. Domestic abuse protection order
2. Civil Order
3. Kelly, L., & et al
4. Gov. uk.

مصوب ۱۳۸۳، سازمان بهزیستی در قالب یکی از نهادهای وابسته به وزارت رفاه و تأمین اجتماعی مأموریت یافته است با تمرکز بر حفظ کیان خانواده‌های آسیب‌پذیر به پیشگیری از بروز و تشدید ناهنجاری‌های جسمی و روانی بپردازد. این نهاد با جلب مشارکت‌های مردمی، مسئولیت بازپروری، اصلاح و ارشاد اطفال بزه‌دیده را برعهده دارد. (خلیجیان، و همکاران، ۱۴۰۳)

براساس قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی در ماده ۹ مهمترین اصول حاکم بر نظام جامع تأمین اجتماعی عبارتند از: اصل جامعیت، اصل کفایت، اصل فراگیری، اصل پیشگیری، اصل توانمندسازی، مفقودالاثر بودن سرپرست، مجهول بودن هویت کودک، اعتیاد سرپرست، فوت سرپرست کودک، زندانی بودن سرپرست و ابتلا به بیماری‌های صعب‌العلاج سرپرست که ملاک‌های مهم پذیرش کودکان در مراکز سازمان بهزیستی است. (گلاب، و همکاران، ۱۴۰۳) مددکاران اجتماعی از افرادی هستند که بیشترین برخورد را با کودکان دارند. از این رو، بند الف ماده ۶ قانون حمایت، آنها را مکلف به گزارش دهی کرده است. دیگر وظیفه مددکاران، تحقیق و مصاحبه است که در ماده ۲۹ قانون حمایت نیز بر انجام تمام اقدامات توسط افراد آموزش دیده تأکید شده است. ماده ۸ آیین‌نامه اجرایی ماده ۶ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان به مددکاران اجتماعی این اختیار را می‌دهد که در موارد ضرورت برای جمع‌آوری اطلاعات و حمایت از طفل و نوجوان با اجازه متصرف قانونی یا شخص ذی‌ربط، وارد محل زندگی یا کار افراد و یا محل تحصیل طفل و نوجوان شده و در صورت عدم اجازه، پس از اخذ دستور مقام قضایی اقدام کنند. مددکار اجتماعی باید تلاش کند کودک و نوجوان در معرض خطر و یا بزه‌دیده از خانواده خود جدا نشود؛ زیرا جدایی از خانواده آثار سوء بسیاری به دنبال دارد. ماده ۴۶ قانون حمایت نیز بر این مهم تأکید دارد. نگهداری و حمایت از کودکان بی‌سرپرست و بدسرپرست یکی از مسائلی است که تمام جوامع از دیرباز تاکنون با آن روبه‌رو هستند. در دوران پیشامدرن، نهادهای متعدد اجتماعی مسئولیت نگهداری از این کودکان را پذیرا می‌شدند و ارائه خدمات اجتماعی به شکل ساختاری جزو وظایف نهاد سیاست بود، اما به تدریج در دوران مدرن، ارائه خدمات اجتماعی به گروه‌های در معرض آسیب به دولت‌ها واگذار شد. (گلاب، و همکاران، ۱۴۰۳) قانون سوءرفتار خانگی ۲۰۲۱ انگلیس در ماده ۴ کمیسر، سوءرفتار خانگی را پیش‌بینی کرده است. کمیسر باید اقدامات مناسب برای پیشگیری، کشف، تحقیق و تعقیب جرائم مربوط به آزار خانگی را شناسایی و مرتکبان آزار خانگی، قربانیان آزار خانگی و کودکان متأثر از آزار خانگی و حمایت از آسیب‌دیدگان آزار خانگی را انجام دهد. اقدامات کمیسر عبارت است از: «ارزیابی، نظارت و انتشار اطلاعات در مورد ارائه خدمات به افراد آسیب‌دیده از آزار خانگی، ارائه توصیه‌هایی به هر مقام دولتی در مورد اجرای وظایف آن، تعهد یا حمایت (مالی یا غیرمالی) از انجام تحقیقات، ارائه اطلاعات، آموزش و سایر گام‌هایی که آگاهی عمومی را در مورد آزار خانگی بالا برد، مشاوره دادن به نهادهای عمومی، سازمان‌های مردم‌نهاد و سایر اشخاص، همکاری و مشارکت با نهادهای عمومی، سازمان‌های مردم‌نهاد و سایر اشخاص در انگلیس، ولز یا خارج از انگلیس».

کمیسر باید تمام موارد مربوط به آزار خانگی را به وزیر مسئول گزارش دهد و تمام گزارش‌های یادشده را به صورت عمومی منتشر کند. کمیسر می‌تواند از هر دستگاه اجرایی و یا نهاد عمومی برای حسن انجام وظایف خود درخواست همکاری کند. نهاد یادشده نیز باید در زمانی معقول به درخواست کمیسر پاسخ دهد. دستگاه‌هایی که کمیسر می‌تواند درخواست همکاری کند عبارتند از: یک افسر ارشد پلیس، یک نهاد پلیس محلی، رئیس پلیس حمل‌ونقل انگلیس، اداره پلیس حمل‌ونقل انگلیس، پلیس وزارت دفاع، یک افسر مهاجرت، سرویس دادستانی پادشاهی، هیأت آزادی مشروط، کمیسیون بررسی پرونده‌های جزایی، یک مقام محلی انگلیسی و کمیسیون کیفیت مراقبت.

به موجب ماده ۵۷ قانون سوءرفتار خانگی انگلستان، هریک از مقامات محلی باید نیاز به حمایت مبتنی بر مسکن در منطقه خود را ارزیابی کرده یا ترتیبی برای ارزیابی آن اتخاذ کند. همچنین استراتژی برای ارائه چنین حمایتی در منطقه خود تهیه و منتشر و بر اثربخشی آن نظارت کند. هر مقام محلی مرتبط در انگلستان باید یک هیئت مشارکتی محلی در زمینه آزار

خانگی منصوب کند تا بر اجرای وظایف نهاد محلی به موجب ماده ۵۷ و ارائه سایر حمایت‌های مقام محلی در منطقه تحت صلاحیت آن نظارت کند. مقامات محلی مدنظر این قانون نیز در ماده ۶۱ شمارش شده‌اند. در مقایسه نقش سازمان بهزیستی ایران و کمیسر سوءرفتار خانگی در انگلستان، تفاوت اصلی در سطح اختیارات و جایگاه نهادی آنهاست. سازمان بهزیستی با تمرکز بر حمایت، نگهداری و توانمندسازی کودکان در معرض خطر، نقش میدانی و خدماتی دارد، اما برای مداخلات مؤثر وابسته به مجوزهای قضایی است و اختیارات الزام‌آور را ندارد. در مقابل، کمیسر سوءرفتار خانگی در انگلستان نهادی مستقل با مأموریت نظارت، ارزیابی، ارائه راهکار و الزام نهادهای مختلف به پاسخ‌گویی است که با مشارکت نهادهای محلی و عمومی، چارچوبی هماهنگ و مؤثر برای پیشگیری از خشونت خانگی و حمایت از کودکان فراهم می‌کند. این مقایسه نشان می‌دهد نظام ایران نیازمند تقویت جنبه نظارتی و هماهنگی بین‌نهادی برای افزایش کارآمدی حمایت‌های اجتماعی است.

۳-۳. نیروی انتظامی

پیشگیری پلیسی یا پیشگیری انتظامی، مجموعه تدابیر کنشی و واکنشی پلیس است که با حمایت از افراد در معرض خطر، افزایش آگاهی‌های عمومی، نظارت بر اماکن عمومی، افزایش هزینه‌های ارتکاب جرم و مداخله پس از وقوع جرم، درصد پیشگیری از جرم در جامعه است. پیشگیری انتظامی نیازمند تجهیزات، فناوری، متخصصان، افزایش قدرت کشف، بسترهای قانونی، توان انتظامی، اشراف اطلاعاتی و سازماندهی است. (میرزاخانی، و همکاران، ۱۳۹۸). بند هشتم ماده ۴ قانون نیروی انتظامی مصوب ۱۳۶۹ نیز امر پیشگیری از وقوع جرایم را برعهده کارکنان نیروی انتظامی گذاشته است. پیشگیری از جرم، نیازمند ارائه آموزش‌های صحیح و وجود کارشناسان و متخصصان این امر در نیروی انتظامی است. از نظر آموزشی، پیشگیری از جرم تاکنون مورد توجه متصدیان آموزش نبوده است و اندک‌زمانی است که این آموزش‌ها مورد توجه مراکز آموزشی نیروی انتظامی قرار گرفته است (مؤمنی و احمدی موسوی، ۱۴۰). با توجه به اهم اقدام‌هایی که پلیس در قالب ضابط قوه قضائیه موظف به انجام آن است طی سال‌های اخیر، پلیس‌های تخصصی در نیروی انتظامی شکل گرفته‌اند که پلیس ویژه اطفال و نوجوانان از جمله آنهاست.

در مقدمه لایحه تشکیل پلیس ویژه بر پیشگیری از بزه‌دیدگی اطفال و نوجوانان نیز تأکید شده است. بند «ب» ماده ۶ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ایران، نیروی انتظامی را توسط پلیس ویژه اطفال و نوجوانان به شناسایی اطفال و نوجوانان در وضعیت مخاطره‌آمیز و معرفی آنها به سازمان بهزیستی کشور موظف کرده است. ماده ۶ لایحه پلیس ویژه نیز تدابیر پیشگیرانه و حمایتی را برای پلیس ویژه پیش‌بینی کرده است مانند ایجاد نظام جامع اطلاعات و آمار مربوط به اطفال و نوجوانان، تشکیل کارگروه مشترک با دستگاه‌های اجرایی و بهره‌گیری از ظرفیت نهادهای غیردولتی.

تا قرن نوزدهم، ایده‌آل حریم خصوصی خانواده و ایده‌آل فلسفه زیربنای دولت لیبرال، تاحد زیادی خانواده را در برابر دخالت دولت محافظت می‌کرد. درحالی‌که در انگلستان و ولز تغییر قابل توجهی در رویکرد آشکار شده است. با افزایش قابل توجه حمایت از قربانیان خشونت خانگی، میزان مداخله دولت در حریم خصوصی خانواده برای حمایت از چنین قربانیانی همچنان بحث‌برانگیز است. مشکل قانون‌گذاران این است که درحالی‌که کنوانسیون‌های بین‌المللی به‌طور قانع‌کننده‌ای استدلال می‌کنند که دولت‌ها باید برای حمایت از قربانیان خشونت خانگی اقدام کنند برخی از کنوانسیون‌ها همچنین حقوقی را به عاملان خشونت خانگی و خانواده‌های قربانیان و مرتکبان اعطا می‌کنند. این حقوق از جمله حق احترام به زندگی خصوصی و خانوادگی، اغلب با اندیشه حمایت از قربانیان خشونت خانگی در تعارض است. (بسانت، ۲۰۱۵)

قانون سوءرفتار خانگی ۲۰۲۱ انگلستان، اخطار حفاظت در برابر سوءرفتار خانگی را معرفی می‌کند. اخطار حفاظت در برابر سوءرفتار خانگی از مهمترین اقدامات پیشگیرانه است که برای اولین بار در مواد ۲۴ الی ۳۳ قانون جرم و امنیت سال ۲۰۱۰ پیش‌بینی شده است. دستور یادشده در قانون سوءرفتار خانگی ۲۰۲۱ نیز ابقا شده است. اخطار حفاظت در برابر سوءرفتار خانگی^۱ در ماده ۲۲ قانون سوءرفتار خانگی به پلیس این اختیار را داده است که در مواردی به مرتکب سوءرفتار اخطار دهد. صدور این دستور توسط پلیس، مرتکب را از ادامه آزار بازمی‌دارد و در این موارد صادر می‌شود:

- دلایل منطقی، پلیس را به این باور برساند که فرد، رفتار سوء نسبت به دیگری دارد؛
- دلایل منطقی، پلیس را به این باور برساند که برای حمایت از شخص در برابر سوءرفتار یا پیشگیری از خطر سوءرفتار ضروری است که دستور صادر شود.

دستور یادشده در مورد افراد زیر ۱۸ سال صادر نمی‌شود. این اخطار آزارگر را از شخص آزاردیده دور کرده و فاصله معینی را بین آنها مشخص می‌کند. اگر آزارگر و آزاردیده باهم زندگی کنند اخطار، شخص آزارگر را از ورود به مکان مشترک بازداشته و وی را از آنجا خارج می‌کند. پلیس قبل از صدور اخطار باید رفاه و راحتی فرد زیر ۱۸ سال را در نظر بگیرد؛ اگر افسر پلیس با دلایل منطقی به این باور برسد که فرد آزارگر در حال نقض اخطار است، می‌تواند بدون دستور وی را بازداشت کند. پرونده شخص در بازداشت‌مانده در کمتر از ۲۴ ساعت در دادگاه صلح مطرح می‌شود. این اخطار را نمی‌توان فراتر از آن مدت تمدید کرد، اگرچه در صورت خشونت بیشتر می‌توان به دنبال دستور جدید بود. (بلکبرن و گراسا، ۲۰۲۰)

از آنجاکه اخطار توسط پلیس صادر می‌شود، از زمان صدور مؤثر است و در نتیجه حمایت فوری مورد نیاز قربانی را در چنین شرایطی ارائه می‌دهد. ظرف ۴۸ ساعت پس از ابلاغ اخطار به مرتکب، درخواست پلیس به دادگاه صلح برای صدور دستور باید شنیده شود. دستور می‌تواند تا ۲۸ روز از بازگشت مجرم به محل سکونت و تماس با قربانی جلوگیری کند. این دستور به قربانی اجازه می‌دهد تا درجه‌ای از فضای تنفسی را در نظر بگیرد که با کمک یک نهاد حمایتی گزینه‌های خود را در نظر بگیرد. (دولت بریتانیا، ۲۰۲۲) این اخطار به همراه دستور حفاظت در برابر سوءرفتار خانگی از سال ۲۰۱۴ در هر ۴۳ مرکز پلیس مجری هستند. در مواردی که ادعای خشونت مطرح می‌شود این اخطار برای محافظت از قربانی در زمانی که در آسیب‌پذیرترین حالت خود است استفاده می‌شود.

در ایران، پلیس به‌ویژه با تشکیل پلیس ویژه اطفال و نوجوانان، مسئول شناسایی کودکان در وضعیت مخاطره‌آمیز و معرفی آنها به نهادهای حمایتی مانند بهزیستی است، اما کارکرد آن بیشتر حمایتی و محدود به گزارش‌دهی و اقدامات پس از وقوع جرم است. در مقابل، پلیس در انگلستان اختیارات پیشگیرانه گسترده‌تری دارد مانند صدور اخطار حفاظت در برابر سوءرفتار خانگی که به پلیس اجازه می‌دهد آزارگر را بدون نیاز به مداخله فوری دادگاه، فوری از محل سکونت خارج و از تماس با قربانی منع کند. این اقدامات با در نظر گرفتن منافع و رفاه کودکان به صورت مؤثر و فوری اجرا می‌شود و در صورت نقض با ضمانت‌های اجرایی جدی همراه است. چنین تفاوتی نشان می‌دهد که در انگلستان، پلیس نقش فعال‌تر و پیش‌دستانه‌تری در حمایت از قربانیان خشونت خانگی، به‌ویژه کودکان ایفا می‌کند، در حالی که در ایران، ساختارها همچنان نیازمند تقویت اختیارات، آموزش تخصصی و بسترهای قانونی برای مداخلات مؤثرتر هستند.

۳-۴. سازمان صدا و سیما

تلویزیون و رسانه به واسطه قدرت تکرار، برجسته‌سازی، تبلیغ و وسعت مخاطبان، قدرت هنجارسازی زیادی دارد. جامعه‌شناسان، تلویزیون را پر قدرتمندترین رسانه می‌دانند. (مهدوی ثابت و عبدالهی، ۱۳۹۸) رسانه‌های ارتباط جمعی نقش

ویژه‌ای در ادراک مخاطبان از محیط اجتماعی و جامعه‌پذیری، انتقال ارزش‌ها، بروز احساسات و هیجانات و شکوفا شدن استعدادهای مخاطبان دارند. رسانه‌ها با این قابلیت می‌توانند عناصر جرم‌آفرین و ایجاد انگیزش به بزهکاری را به وجود آورند و هم می‌توانند از جرم‌آفرینی پیشگیری کنند و با انگیزه‌زدایی، رفتارهای صحیح زیست جمعی را به مردم بیاموزند و نقش بازدارندگی خود را ایفا کنند (زندى‌راد و بهمه‌ای، ۱۴۰۲). رسانه‌های گروهی به شیوه‌های مختلفی در پیشگیری از جرم و به‌موازات آن، ارتقای دانش حقوقی جامعه مؤثرند که مهمترین موارد آن عبارتند از: پیشگیری از بزهکاری با آموزش عمومی، پیشگیری از بزهکاری با انعکاس صحیح اخبار در جرایم، پیشگیری از بزهکاری با انعکاس عوامل مختلف حقوقی، قضایی و اجتماعی منجر به جرم، پیشگیری از بزهکاری با اصلاح و بهبود محتوای برنامه‌های نمایشی، پیشگیری از بزهکاری با افشای جرایم ملی (شاه‌جهان‌پور، ۱۳۹۶).

ماده ۱۰ اساس‌نامه صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۲ هدف اصلی سازمان را یک دانشگاه عمومی نشر فرهنگ اسلامی، ایجاد محیطی مساعد برای تزکیه و تعلیم انسان و رشد فضائل اخلاقی معرفی کرده است. براین اساس، قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹ ایران، برای سازمان صدا و سیما نیز وظایفی مانند تولید و پخش برنامه‌هایی برای بالا بردن آگاهی عمومی در حوزه اطفال و نوجوانان و جلوگیری از تولید، پخش یا تبلیغ هر برنامه مضر به سلامت، تربیت، اخلاق و سایر حقوق تعیین کرده است. در بخش‌های مختلف قانون ارتباطات ۲۰۰۳ انگلستان نیز به آگاهی‌رسانی در مورد مسائل مربوط به خشونت خانگی به صورت صریح و یا ضمنی توجه شده است. بخش ۳ قانون یادشده، وظایف عمومی سازمان نظارت بر اطلاعات را مشخص می‌کند که بر تضمین عدالت و بی‌طرفی در رسانه‌ها و توجه به مفاهیم اجتماعی و فرهنگی مهم مانند خشونت خانگی، حفاظت از افراد آسیب‌پذیر به‌ویژه کودکان و ترویج آگاهی اجتماعی باهدف پیشگیری از جرم تأکید کرده است. بخش ۶ قانون یادشده در مورد مقررات مربوط به پخش به مواردی مانند آگاهی بخشی اجتماعی، رعایت اخلاقیات و مسئولیت در برابر جامعه تأکید می‌کند. همچنین بخش ۷ به تأثیر اجتماعی رسانه‌ها تأکید می‌کند که باید محتوای آگاهی بخش و حمایتی تولید کند و به ترویج رفتارهای مثبت اجتماعی بپردازد. این شامل خشونت خانگی و آسیب‌های ناشی از آن نیز می‌شود و از رسانه‌ها می‌خواهد در برابر خشونت، تبلیغ رفتارهای آسیب‌زا یا عادی‌سازی خشونت مسئول باشند. در بررسی نقش رسانه در پیشگیری از کودک‌آزاری خانگی، ایران و انگلستان هر دو بر اهمیت آگاهی‌رسانی عمومی تأکید دارند، اما رویکردها و میزان الزام‌آوری متفاوت است. در ایران، سازمان صدا و سیما براساس ماده ۱۰ اساس‌نامه خود و قانون حمایت از اطفال و نوجوانان، موظف به تولید برنامه‌هایی برای افزایش آگاهی عمومی و پرهیز از پخش محتوای مضر برای کودکان است. اجرای این وظایف بیشتر به صورت توصیه‌ای و غیرالزام‌آور باقی مانده است. در مقابل، قانون ارتباطات ۲۰۰۳ انگلستان به صورت صریح و با ضمانت‌های نظارتی، رسانه‌ها را ملزم به ترویج آگاهی، مقابله با خشونت خانگی، و تولید محتوای اخلاق‌مدار کرده و بر مسئولیت اجتماعی رسانه در برابر آسیب‌پذیرترین اقشار به‌ویژه کودکان تأکید می‌کند. این قانون، رسانه را نه فقط ابزار آموزش، بلکه عاملی فعال در فرهنگ‌سازی و پیشگیری می‌داند. بنابراین، درحالی‌که در انگلستان، رسانه‌ها بخشی جدی از سازوکارهای پیشگیرانه اجتماعی در سیاست‌گذاری‌ها دیده می‌شوند در ایران برای ایفای مؤثر این نقش، نیاز به تقویت نظارت، الزامات قانونی و تولید هدفمندتر محتوا محسوس است.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر باهدف تحلیل تطبیقی نقش سازمان‌های دولتی در پیشگیری از کودک‌آزاری خانگی در نظام‌های حقوقی ایران و انگلستان انجام شد. یافته‌های پژوهش بر مبنای بررسی قوانین، نهادها و رویه‌های حمایتی نشان می‌دهد که

با وجود تصویب قانون حمایت از اطفال و نوجوانان در سال ۱۳۹۹، نظام حقوقی ایران هنوز چارچوبی منسجم، هماهنگ و اثربخش برای پیشگیری از کودک‌آزاری ندارد. در مقابل، نظام حقوقی انگلستان، به‌ویژه با تصویب قانون سوءرفتار خانگی ۲۰۲۱، سازوکارهای منسجم‌تری در پاسخ به این پدیده در پیش گرفته است. تحلیل تطبیقی نشان داد که در نظام حقوقی ایران، تعریف کودک‌آزاری محدود و ناظر بر اعمال آشکار و مستقیم است، در حالی که در انگلستان، دامنه کودک‌آزاری گسترده‌تر بوده و شامل آزار روانی، عاطفی، اقتصادی، کنترل‌گری و حتی قرار گرفتن در معرض خشونت نیز می‌شود. در ایران، تمرکز اصلی بر خروج کودک از محیط پرخطر و ارجاع او به نهادهای حمایتی مانند بهزیستی است، اما در انگلستان، ابزارهای حقوقی مانند دستورات حفاظتی علیه آزارگر به‌گونه‌ای طراحی شده‌اند که با حفظ حداکثری پیوند کودک با محیط خانوادگی، آزارگر را از کودک دور می‌کنند.

از دیگر یافته‌های مقاله، ضعف نهادهای حمایتی در ایران در تحقق وظایف قانونی به‌ویژه به دلیل نبود سازوکار نظارت و ضمانت اجرای مؤثر است. اگرچه از مهمترین نوآوری‌های قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹ ایران، این است که تکالیفی برای نهادهایی مانند قوه قضائیه، نیروی انتظامی، سازمان بهزیستی و رسانه‌ها تعیین کرده است، همچنین در ماده ۲۷ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان نیز ضمانت اجرا برای نهادها و سازمان‌ها پیش‌بینی شده است، ولی صرف اینها کافی نیست و نهاد نظارتی نیز باید وجود داشته باشد. این در حالی است که در نظام حقوقی انگلستان با بهره‌گیری از ساختارهایی مانند کمیسیون سوءرفتار خانگی و نظام‌های گزارش‌دهی چندسطحی، پاسخ‌گویی نهادها تضمین شده است. در حوزه رسانه نیز تفاوت‌ها چشم‌گیر است. در ایران، نقش صدا و سیما در فرهنگ‌سازی و آگاهی‌رسانی تصریح شده است، ولی الزام‌آور نیست و ظرفیت رسانه‌های غیردولتی و دیجیتال به‌درستی در قانون دیده نشده است. در مقابل، در انگلستان، رسانه‌ها با قانون ارتباطات ۲۰۰۳، ملزم به ایفای نقش فعال در آگاهی‌رسانی عمومی، آموزش اجتماعی و اطلاع‌رسانی درباره خشونت خانگی شده‌اند.

در ساختار حمایتی ایران، نقش سازمان‌های غیردولتی در مقایسه با نهادهای رسمی بسیار محدود است. این در حالی است که انگلستان با واگذاری بخشی از وظایف حمایتی به سازمان‌های مدنی، ظرفیت جامعه مدنی را در خدمت پیشگیری از کودک‌آزاری قرار داده است. یافته‌های پژوهش بیانگر این است که برای کارآمدسازی نهادها در ایران باید بازنگری‌هایی بنیادین در موارد زیر صورت گیرد:

- بازتعریف مفهومی گسترده‌تر و جامع‌تر از کودک‌آزاری؛
 - گسترش اختیارات حمایتی دادگاه‌ها برای صدور دستورات غیرکیفری؛
 - طراحی ضمانت‌های اجرایی مؤثر برای تکالیف نهادهای مسئول؛
 - نهادمندسازی مشارکت رسانه‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد در فرآیند پیشگیری.
- در انتها، پیشنهاد می‌شود سازمان بهزیستی با مشارکت قوه قضائیه، یک سامانه متمرکز گزارش‌دهی و نظارت بر وضعیت کودک‌آزاری را طراحی و اجرا کند. این سامانه باید امکان ثبت گزارش، ارجاع خودکار به نهادهای مربوط، تعیین ضرب‌الاجل قانونی برای رسیدگی و پیگیری اجرای اقدامات حمایتی را فراهم کند. همچنین، تهیه گزارش‌های دوره‌ای از عملکرد نهادها و اطلاع‌رسانی به مراجع نظارتی می‌تواند ضمانت‌اجرایی لازم برای رعایت مفاد قانون حمایت از اطفال و نوجوانان را تقویت کند. اجرای این پیشنهاد، گامی جزئی، اما مؤثر برای تقویت پاسخ‌گویی نهادهای مسئول و ارتقای عملی نظام پیشگیری از کودک‌آزاری در ایران خواهد بود.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسندگان تأکید می‌کنند که کلیه اصول اخلاقی در انجام و انتشار این پژوهش رعایت شده است. این موضوع توسط تمامی نویسندگان تأیید شده است.

عدم سوءرفتار علمی

مواردی مانند جعل داده‌ها، تحریف نتایج، سرقت ادبی (پلجیاریسم) و هرگونه رفتار غیراخلاقی دیگر در این پژوهش به طور جدی پرهیز شده است.

مشارکت نویسندگان

تمامی نویسندگان به صورت مساوی در طراحی پژوهش، نگارش مقاله، و ویرایش نسخه‌های نهایی مشارکت داشته‌اند.

تعارض منافع

نویسندگان عدم وجود تعارض منافع (Conflict of Interest) را در ارتباط با این پژوهش اعلام می‌کنند. به عبارت دیگر، هیچگونه منافع مالی یا شخصی که بر نتایج تحقیق تأثیرگذار باشد، وجود نداشته است.

حامی مالی

این پژوهش بدون دریافت هرگونه حمایت مالی از سازمان‌های دولتی، تجاری یا غیرانتفاعی انجام شده است.

سپاسگزاری

نویسندگان مقاله، از همه کسانی که ایشان را در نگارش مقاله حمایت علمی نمودند، تشکر می‌نمایند.

منابع

- تقی‌زاده زانوقی، مرتضی (۱۳۹۹). نوآوری‌های ماهوری و شکلی قانون جدید حمایت از اطفال و نوجوانان. نشریه علمی فقه و حقوق نوین، ۱۷۶-۱۹۰، (۱)۳.
- حاجی تبار فیروزجایی، حسن (۱۳۸۹). پیشگیری وضعی از بزه‌دیدگی کودکان در معرض خطر با تأکید بر قوانین و مقررات انگلستان. نشریه مطالعات پیشگیری از جرم، ۱۷(۵)، ۱۲۹-۱۶۶.
- خلیجیان، پری، انجم شعاع، محمد مهدی، و امیرالطی بیوکی، مزگان (۱۴۰۳). سیاست جنایی قضایی و همکاری نهادهای غیرقضایی در حمایت از کودکان بزه‌دیده و در معرض خطر. نشریه حقوق و مطالعات سیاسی، ۴(۲)، ۱۹۵-۲۱۲.
- رجبی، ابراهیم، امینی، ایمان، محمدی، حسین، و محمدولی، مجید (۱۳۹۹). کارکردهای ترمیمی پلیس در پیشگیری از بزه‌دیدگی و بزهکاری اطفال و نوجوانان. نشریه رهیافت پیشگیری از جرم، ۳(۳)، ۶۵-۹۲.
- زندری‌راد، علی، و بهمه‌ای، عبدالواحد (۱۴۰۲). نقش رسانه در پیشگیری از جرم. نشریه تمدن حقوقی، ۱۶(۶)، ۲۰۷-۲۲۴.
- شاه‌جهان‌پور، سعید (۱۳۹۶). نقش فرهنگ در پیشگیری از جرم. نشریه علمی-حقوقی قانون‌یار، ۴(۱)، ۶۱-۷۲.
- صبوری‌پور، مهدی، و حق‌بین، فائزه (۱۴۰۲). نوآوری‌ها و چالش‌های قانون حمایت از اطفال و نوجوانان در پیشگیری از کودک‌آزاری. نشریه پژوهش‌های حقوقی، ۲۲(۵۳)، ۵۰۷-۵۳۷.
- کاری‌بو، روبر (۱۳۸۱). مداخله روان‌شناختی-اجتماعی زود هنگام در پیشگیری از رفتارهای مجرمانه. مترجم: نجفی ابرنآبادی، علی حسین. نشریه تحقیقات حقوقی، ۵(۳۵ و ۳۶)، ۲۶۷-۳۰۴.
- گلاب، سامانه، جدیدی، پویا، امتی، محمدباقر، و عزت‌آبادی‌پور، حسام (۱۴۰۳). بررسی فرایند برون‌سپاری خدمات به مراکز نگهداری از کودک و نوجوان فاقد سرپرست مؤثر از منظر نظام هزینه‌ها. نشریه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۰(۳۲)، ۶-۱۶.
- مهدوی ثابت، محمدعلی، و عبدالمهدی، سامان (۱۳۹۸). سیاست جنایی پیشگیرانه ایران در قبال خشونت علیه اطفال. نشریه علمی مطالعات پیشگیری از جرم، ۱۴(۵۱)، ۹-۲۳.

مؤمنی، مینا، و احمدی موسوی، سیدمهدی (۱۴۰۱). تعامل پلیس با نهادهای پیشگیری از جرم. نشریه تمدن حقوقی، ۱۲(۵)، ۲۸۳-۲۹۸.
 میرزاخانی، عبدالرحمن، درویشی، صیاد، و داودی دهقانی، ابراهیم (۱۳۹۸). راهبردهای پیشگیری انتظامی از جرم با نگاه به آینده. نشریه مطالعات راهبردی ناجا، ۴(۱۳)، ۷۷-۴۹.
 نوبهاری، مهناز (۱۳۹۹). کودک‌آزاری و علل و پیامدهای آن. نشریه علمی علوم انسانی اسلامی، ۲۲(۶)، ۱۴۷-۱۵۷.

References

- Aliko, R., Anastasia, M., & Kety, K. (2023). Child Abuse and Neglect Screening: The Role of the Dental Team. *European Journal of Dental and Oral Health*, 4(1), 14–17. <https://doi.org/10.24018/ejdent.2023.4.1.234>
- Bessant, C. (2015). Protecting Victims of Domestic Violence—Have We Got the Balance Right? *The Journal of Criminal Law*, 79(2), 102–121. <https://doi.org/10.11770022018315574820/>
- Blackburn, K., & Graca, S. (2020). A critical reflection on the use and effectiveness of DVPNs and DVPOs. *Police Practice and Research*, 22(1), 1–17. <https://doi.org/10.108015614263.2020.1759059/>
- Domestic Abuse: statutory guidance (accessible version). (2021). GOV.UK. <https://www.gov.uk/government/publications/domestic-abuse-act-2021/domestic-abuse-statutory-guidance-accessible-version#fnref:14>
- Gov, uk. (2022, February 20). *Domestic Violence Protection Notices (DVPNs) and Domestic Violence Protection Orders (DVPOs) Guidance*. GOV.UK. <https://www.gov.uk/government/publications/domestic-violence-protection-orders/domestic-violence-protection-notices-dvpns-and-domestic-violence-protection-orders-dvpos-guidance-sections-24-33-crime-and-security-act-2010>
- Harwin, J., & Barlow, C. (2022). The co-occurrence of Substance misuse, Domestic abuse, and Child maltreatment: Can Family Drug and Alcohol Courts Play a part? *Frontiers in Psychiatry*, 13(13). <https://doi.org/10.3389/fpsy.2022.989813>
- Jacob P. E. (2024). An in-depth investigation of the widespread effects of child abuse on development and wellbeing. *NEWPORT INTERNATIONAL JOURNAL of CURRENT ISSUES in ARTS and MANAGEMENT*, 4(1), 4–7. <https://doi.org/10.59298/nijciam/2024.1.4723/>
- Kelly, L., Adler, J., Horvath, M., Lovett, J., Coulson, M., Kernohan, D., Hillier, J., & Nicholas, S. (2013). *Evaluation of the Pilot of Domestic Violence Protection Orders*. <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7c7d87e5274a559005a39b/horr76.pdf>
- World Health Organization (2024, November 5). *Child maltreatment*. World Health Organization. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>